

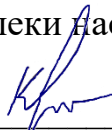
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник факультету управління та
безпеки населення

Олексій КОСОЛАПОВ

«20» серпня 2024 року

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»
мова навчання – українська

2024 рік

Програма атестаційного екзамену розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Програму атестаційного екзамену рекомендовано кафедрою психології діяльності в особливих умовах.

Протокол від «28» червня 2024 року № 11

Начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах

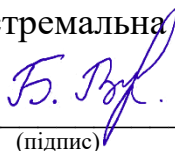

(підпис)

Наталія ОНИЩЕНКО

«28» червня 2024 року

Схвалено проектною групою освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія»

Гарант освітньо-професійної програми
«Екстремальна та кризова психологія»

(підпис)

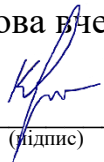
Валерій БОСНЮК

«28» червня 2024 року

Програму атестаційного екзамену ухвалено вченою радою факультету управління та безпеки населення

Протокол № 1 від «20» серпня 2024 року

Голова вченої ради факультету управління та безпеки населення

(підпис)

Олексій КОСОЛАПОВ

«20» серпня 2024 року

Розділ 1. Вступ

Інтеграція України в Європейський освітній простір, основною вимогою якої є забезпечення якості вищої освіти, обумовлює нові підходи до підготовки майбутніх психологів. Поряд з цим, військова агресія проти України диктує особливі вимоги до особистості фахівця – надавача психологічних послуг. На зміну традиційній освітній моделі, що базується на пріоритеті простого засвоєння і відтворення інформації, має прийти нова модель, головною метою якої є вироблення у випускників ЗВО компетенцій, що дадуть їм змогу опанувати спеціальність в процесі практичної діяльності у мирний і воєнний час та подальшої додаткової освіти. Програма атестаційного екзамену зі спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія» розроблена відповідно до нормативних вимог підготовки фахівців, викладених у законодавчих та нормативних документах про вищу освіту. Її зміст орієнтує здобувачів вищої освіти не тільки на творче засвоєння фахових знань, а й на вироблення умінь, навичок і бажання займатися самоосвітою, оволодівати новою інформацією, уміння використовувати здобуті знання на практиці.

Атестаційний екзамен проводиться з метою перевірки відповідності рівня та якості підготовки випускників Національного університету цивільного захисту України вимогам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ступеню засвоєння ними змісту освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія». При цьому перевіряються як теоретичні знання, так і уміння (навики) випускників згідно вимог до спеціальності та рівня вищої освіти.

Інформаційною базою для формування засобів об'єктивного контролю ступеня досягнення програмних результатів освітньо-професійної підготовки є змістові модулі за програмами навчальних дисциплін, що формують систему компетенцій здобувача вищої освіти і виносяться на атестаційний екзамен.

Атестаційний екзамен приймається Екзаменаційною комісією (ЕК).

Результати навчання та компетентності

Відповідно до освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення освітнього компоненту повинно забезпечити досягненню наступних результати навчання:

Програмні результати навчання	ПР
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2

Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.	ПР 3
Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	ПР 15

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та спеціальні)	ЗК, СК
Здатність бути критичним і самокритичним.	ЗК 5
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	СК 2
Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	СК 11

Розділ 2. Перелік обов'язкових освітніх компонентів освітньо-професійної програми «Екстремальна та кризова психологія», що виносяться на атестаційний екзаме́н

№	Професійні обов'язкові компоненти
1.	Загальна психологія
2.	Вікова психологія
3.	Психодіагностика
4.	Психофізіологія
5.	Математичні методи в психології
6.	Педагогіка та педагогічна психологія
7.	Основи психологічної практики
8.	Соціальна психологія
9.	Патологічна та клінічна психологія
10.	Експериментальна психологія
11.	Психологія праці та організаційна психологія
12.	Психологія здоров'я та психосоматика
13.	Підготовка з надання домедичної допомоги
14.	Основи соціально-психологічної реабілітації
15.	Правові основи професійної діяльності
16.	Психологічна підготовка та готовність до діяльності в екстремальних умовах
17.	Психологія професійної деформації та деструкцій
18.	Психологія масової поведінки
19.	Основи екстремальної та кризової психології
20.	Конфліктологія
21.	Психологія управління в особливих умовах діяльності
22.	Соціально-психологічний тренінг психологічної підготовки до діяльності в екстремальних умовах

23	Психологічне консультування фахівців екстремального профілю діяльності
24	Психотерапія фахівців екстремального профілю діяльності
25	Психологічне забезпечення професійної діяльності

Розділ 3. Перелік теоретичних питань, які виносяться на атестаційний екзамен

Загальна психологія

1. Предмет, принципи та структура загальної психології.
2. Місце психології в структурі наук. Зв'язок психології з іншими науками.
3. Виникнення і становлення психіки в процесі еволюції.
4. Класифікація психічних явищ та їх характеристика.
5. Основні напрямки зарубіжної психології ХХ ст. (психоаналіз, біхевіоризм, гештальтпсихологія, гуманістична психологія, когнітивна психологія).
6. Неусвідомлювані психічні процеси: загальна характеристика, класифікація.
7. Загальна характеристика діяльності, її структура (психологічна та операційно-технічна).
8. Загальна характеристика відчуттів, їх класифікація, основні властивості та розвиток.
9. Загальна характеристика сприймання, його основні властивості та види.
10. Загальна характеристика, види, форми та операції мислення.
11. Поняття про пам'ять. Її види та процеси. Розвиток пам'яті в онтогенезі.
12. Загальне поняття про увагу. Класифікація, властивості та розвиток.
13. Загальна характеристика уяви: види та механізми. Уява та творчість.
14. Загальна характеристика мови та мовлення. Види мовлення. Теорії походження. Розвиток мовлення.
15. Загальна характеристика вольових дій, їх структура. Вольові якості особистості. Саморегуляція та самоконтроль.
16. Поняття про емоційні процеси та їх роль в регуляції діяльності. Класифікації емоцій. Психологічні теорії емоцій.
17. Загальне поняття про особистість. Структура особистості. Її формування та розвиток. Теорії особистості.
18. Спрямованість особистості та мотивація діяльності. Психологічні теорії мотивації. Основні закономірності розвитку мотиваційної сфери.
19. Загальна характеристика здібностей людини: рівні розвитку, індивідуальні особливості.
20. Поняття про темперамент. Вчення про темперамент. Психологічні характеристики темпераменту і особливості діяльності особистості.

21. Психологічні особливості характеру: поняття, класифікація, риси. Теоретичні і експериментальні підходи до дослідження характеру.

Вікова психологія

1. Основні періодизації психічного розвитку.
2. Поняття новоутворень, «соціальної ситуації розвитку», «провідної діяльності» та вікової кризи у віковій психології.
3. Умови, фактори та рушійні сили психічного розвитку.
4. Юність як перехідний період до дорослості.
5. Поняття зрілості та його розуміння у психології. Нормативні кризи дорослості та їх характеристика.
6. Теорії старіння та старості.
7. Основні когнітивні зміни в період старості.
8. Особистість та старіння. Типи особистості старих людей.
9. Проблеми здоров'я та танатологія в старості.
10. Фактори активного довголіття.

Психодіагностика

1. Етапи психодіагностичного процесу. Типи психодіагностичного діагнозу.
2. Інтелект та інтелектуальні тести. Психодіагностика інтелектуальних здібностей.
3. Інтелектуальний тест Векслера. Тест структури інтелекту Амтхауера. Тест Равена.
4. Методи діагностики властивостей уваги.
5. Психодіагностичні методи дослідження пам'яті.
6. Психодіагностичні методи дослідження мислення.
7. Типологічні опитувальники. Опитувальник ММРІ (СМІЛ). Опитувальник Леонгарда-Шмішека.
8. Опитувальники рис особистості. Опитувальник Кеттелла. Опитувальник Басса-Даркі.
9. Визначення проєктивних методик. Поняття проєкції. Загальні риси проєктивних методик. Роль стимулу у проєктивних методиках.
10. Тематичний апперцепційний тест (ТАТ). Дитячий варіант (САТ). Особливості застосування та основи інтерпретації.
11. Імпресивні малюнкові проєктивні методики. Тест неіснуюча тварина та інші.
12. Психодіагностика функціональних станів. Колірний тест Люшера.
13. Психодіагностика міжособових відносин. Тест Т. Лірі. Діагностика міжособових відносин в сім'ї.

Психофізіологія

1. Загальна характеристика сенсорної системи, класифікація, функції, властивості та принципи організації. Сенсорна реакція та сенсорні пороги.

2. Психофізіологія уваги. Моделі уваги. Структури мозку, відповідні за регулювання потоку сигналів.

3. Психофізіологія емоцій. Механізми виникнення емоцій. Емоції та функціональна асиметрія мозку.

4. Психофізіологія пам'яті. Енграма та засоби її формування. Нейронні механізми короткочасної та оперативної пам'яті. Структури, відповідні за довготривалу пам'ять.

5. Мова та мовлення: психофізіологічний аспект. Сигнальні системи. Механізми внутрішнього мовлення. Мовленнєві функції півкуль.

6. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення та інтелекту. Психофізіологічні кореляти процесу мислення.

7. Свідомість як інформаційний синтез. Функціональна асиметрія та свідомість.

8. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки. Психофізіологічні детермінанти адаптації людини до екстремальних умов діяльності. Адаптація та її значення в системі психофізіологічного забезпечення.

9. Психофізіологічні особливості професійної діяльності в звичайних і екстремальних умовах. Значення психофізіологічних резервів в збереженні працездатності в звичайних та екстремальних умовах.

10. Загальна характеристика функціональних станів та характеристика окремих станів під час діяльності.

Математичні методи в психології

1. Загальна характеристика первинної описової статистики.

2. Дайте порівняльну характеристику основним стратегіям формування вибірок.

3. Дайте порівняльну характеристику шкалам вимірювань в психології, наведіть приклади.

4. Розповсюджені помилки в інтерпретації р-значення статистичної значущості при перевірці гіпотез.

5. Помилка I роду та рівень значущості критерію. Помилка II роду та потужність статистичного критерію.

6. Розмір ефекту як показник практичної значущості дослідження.

7. Методи кореляційного аналізу. Особливості інтерпретації кореляційних зв'язків.

8. Характеристика параметричних методів порівняння вибірок досліджуваних.

9. Характеристика непараметричних методів порівняння вибірок досліджуваних.

10. Загальна характеристика багатовимірних критеріїв аналізу даних.

Педагогіка та педагогічна психологія

1. Розкрийте принципи та структуру сучасної педагогіки.

2. Охарактеризувати основні категорії, цілі та задачі навчання.

3. Охарактеризуйте основні види, функції та категорії дидактики.
4. Охарактеризувати урок як основну форму організації навчально-виховного процесу.
5. Поняття, структура та основні характеристики учбової діяльності.
6. Охарактеризувати ціль, зміст, принципи виховання.
7. Охарактеризувати роль сім'ї та типи сімей в вихованні особистості.
8. Охарактеризувати предмет, завдання та принципи сучасної педагогічної психології.
9. Охарактеризувати зміст, функції та стилі педагогічної діяльності.
10. Охарактеризувати основні фактори розвитку та основні типи моделей психологічної служби в системі освіти.

Основи психологічної практики

1. Охарактеризуйте основні положення етичного кодексу психолога.
2. Охарактеризуйте суть практичної психології як галузі знань.
3. Проаналізуйте основні напрямки діяльності практичного психолога.
4. Охарактеризуйте загальні принципи діяльності практичного психолога.
5. Сутність і принципи управління персоналом організації.
6. Характеристика методів та показників ефективності управління персоналом.
7. Загальна характеристика психодіагностики як напрямку діяльності практичного психолога.
8. Проаналізувати чим психологічне консультування відрізняється від інших напрямків практичної психологічної допомоги людям?
9. Проаналізувати основні цілі та завдання психокорекційної роботи.
10. Охарактеризуйте основні завдання психологічної служби ДСНС.

Соціальна психологія

1. Спілкування в структурі соціальних і міжособистісних стосунків.
2. Механізми взаєморозуміння: ідентифікація, емпатія, рефлексія.
3. Ефекти міжособистісного сприйняття. Каузальна атрибуція.
4. Поняття «групової динаміки». Розвиток малої групи як психологічній спільності.
5. Психологічні особливості етнічних груп. Поняття «психологічного складу нації», «національного характеру» і «етнічного стереотипу».
6. Процес соціалізації та проблема етапності процесу соціалізації.
7. Соціальна установка: поняття, структура і функції.
8. Політична соціалізація: сутність, шляхи, типи, етапи.
9. Політичне лідерство: сутність, механізми, фактори, теорії.
10. Політичний імідж: зміст, загальні вимоги, психологічні моделі політичного іміджу.
11. Політичні комунікації: сутність, характеристики та особливості у сучасних умовах.
12. Зміст та форми реклами в політичних комунікаціях.

Патологічна та клінічна психологія

1. Порушення відчуттів, кількісні і якісні порушення відчуттів, патопсихологічна зміна порогів чутливості.
2. Порушення пам'яті. Клінічні форми амнезій. Корсаковський синдром. Парамнезії.
3. Патологія мислення. Порушення операціональної сторони мислення, динаміки мислення, порушення особистісно-мотиваційного компоненту мислення.
4. Розлади емоцій (порушення інтенсивності емоцій, рухливості, спотворення емоцій). Амбівалентність емоцій, тощо.
5. Порушення свідомості. Оглушення та потьмарення свідомості. Патологічний афект. Дерезалізація. Деперсоналізація.
6. Генералізований тривожний розлад. Обсесивно-компульсивний розлад. Панічний розлад.
7. Загальна характеристика шизофренії. Симптоми. Види шизофренії. Патопсихологічне дослідження хворих на шизофренію.
8. Загальна характеристика епілепсії. Епілептичний випадок. Характерні зміни мислення, мови, пам'яті, особистісних особливостей хворих на епілепсію.
9. Характерні особливості біполярного афективного розладу. Особливості протікання депресивної та маніакальної фази.
10. Особливості психопатії особистості. Основні діагностичні критерії психопатій. Класифікація та види психопатій.
11. Алкоголізм. Стадії хронічного алкоголізму. Алкогольні психози.
12. Психосоматика та її сутність. Класифікація психосоматичних розладів. Класичні психосоматичні захворювання.

Експериментальна психологія

1. Порівняльний аналіз природничо-наукової та гуманітарних підходів до дослідження особистості в психології.
2. Загальна характеристика неекспериментальних методів в психології.
3. Загальна характеристика психологічного експерименту.
4. Аналіз видів психологічного експерименту.
5. Характеристика незалежних, залежних та додаткових змінних в експерименті.
6. Основні способи контролю експериментатором впливу додаткових змінних в експерименті
7. Характеристика внутрішньої та зовнішньої валідності експерименту.
8. Аналіз доекспериментальних планів в психологічних дослідженнях.
9. Аналіз квазіекспериментальних планів в психологічних дослідженнях.
10. Аналіз істинних планів експерименту в психологічних дослідженнях.
11. Особливості кореляційних дослідницьких планів в психології.

12. Характеристика психометричної парадигми конструювання тестів.
13. Загальна характеристика експериментальної психосемантики.
14. Етика наукових досліджень в психології. Основні цілі етичних стандартів.
15. Причини та можливі шляхи подолання реплікаційної кризи в психології.

Психологія праці та організаційна психологія

1. Значення та місце організаційної психології в системі «наука - практика» її об'єкт, предмет та основні завдання.
2. Особливості організаційної діагностики.
3. Характеристика мотивації персоналу організацій .
4. Основні фактори мотивація трудової діяльності.
5. Сучасні типи та структура організаційної культури.
6. Типи та категорії команд.
7. Характеристика етапів командоутворення.
8. Особливості комунікації в екстремальних умовах, її види та функції.
9. Професійна компетентність керівника організації.
10. Основні види та етапи адаптації співробітників в організації.

Психологія здоров'я та психосоматика

1. Оцінка і самооцінка фізичного, психічного, психологічного та професійного здоров'я.
2. Психологія професійного здоров'я. Стрес в професійній діяльності та професійне вигорання.
3. Психічне та психологічне здоров'я особистості та його складові.
4. Психосоматичні розлади та їх соціальна значимість. Класифікація, концепції та теорії виникнення психосоматичних порушень.
5. Психосоматичні порушення харчової поведінки та захворювання шлунково-кишкового тракту.
6. Психосоматика органів дихання, серцево-судинної та опорно рухової системи.
7. Психосоматика ендокринної системи, захворювань шкіри та онкології.
8. Психосоматика гінекологічних захворювань та функціональних сексуальних порушень.
9. Психовегетативний синдром, психосоматичні аспекти депресії, інфекційних захворювань та головного болю.
10. Здоровий спосіб життя та його характеристика. Здоровий спосіб життя і конституція людини. Моделі навчання здоровому способу життя.

Підготовка з надання домедичної допомоги

1. Проведення первинного огляду у хворого/постраждалого.
2. Кровотечі, їх види, способи тимчасової зупинки кровотеч.

3. Переломи, їх види, клінічні ознаки та домедична допомога при виникненні.
4. Підтримка життєво важливих функцій організму при порушенні дихання.
5. Алгоритм проведення серцево-легеневої реанімації у хворих/постраждалих різних вікових груп;
6. Алгоритм відновлення прохідності дихальних шляхів у постраждалих різних вікових груп при удавленні;
7. Опіки, їх види, ступені, клінічні ознаки та домедична допомога при виникненні термічних опіків, хімічних опіків.
8. Алгоритм проведення сортування постраждалих при масових випадках;
9. Порядок надавання постраждалому стабільне положення.
10. Поняття іммобілізації: її види та порядок здійснення.

Основи соціально-психологічної реабілітації

1. Соціально-психологічна реабілітація як діяльність, її цілі та задачі
2. Нормативно-правова база соціально-психологічної реабілітації
3. Структура соціально-психологічної реабілітації службовців підрозділів безпеки та оборони
4. Соціальна реабілітація на рівні соціально-психологічного супроводу військовослужбовців та працівників силових структур
5. Інтегральні технології соціально-психологічного супроводу
6. Медично-соціальні засади і критерії реабілітації контингентів сил безпеки та оборони
7. Соціальна валеологія військовослужбовців і працівників сил безпеки
8. Комунікативні техніки реабілітації й реінтеграції комбатантів
9. Духовно-емоційний аспект соціально-комунікативних технологій у відновленні соціальної та професійної спроможності службовців

Правові основи професійної діяльності

1. Охарактеризуйте поняття трудової дисципліни та відповідальності за її порушення.
2. Які нагородження та заохочення працівників встановлені законодавством?
3. Надайте поняття та назвіть ознаки правомірної поведінки.
4. Назвіть порядок надання та оформлення щорічної відпустки.
5. Надайте поняття та визначте ознаки юридичної відповідальності. Назвіть види юридичної відповідальності.
6. Як здійснюється організація відбору та вивчення кандидатів на посади рядового і начальницького складу?
7. В яких випадках надаються відпустки без збереження заробітної плати?
8. Проаналізуйте зміст контракту про проходження служби цивільного захисту.

9. Назвіть підстави припинення трудового договору.
10. Назвіть види пенсійного забезпечення.

Психологічна підготовка та готовність до діяльності в екстремальних умовах

1. Аналіз різних підходів до моделювання екстремальної ситуації у психологічній практиці.
2. Принципи аналізу переживання надзвичайної ситуації.
3. Основні механізми психологічної підготовки до діяльності в екстремальних умовах.
4. Трикомпонентна модель життестійкості.
5. Профілактика та протидія факторам, що знижують психологічну готовність.
6. Механізми та техніки психічної саморегуляції в екстремальних умовах.
7. Принципи експрес-скринінгу ситуації з виділенням факторів загроз та формованим пакетом конструктивного копінгу.
8. Дебрифінг та рефлексія як методи контролю стабільності індивідуальної психологічної готовності.
9. Прийоми, спрямовані на оптимізацію мотиваційного потенціалу персоналу.
10. Підходи до оптимізації комунікації в екстремальних умовах.
11. Невербальні засоби комунікації в екстремальних умовах.

Психологія професійної деформації та деструкцій

1. Наукові уявлення про феномен професійних деструкцій.
2. Історичний аспект вивчення проблеми професійних деструкцій.
3. Сутнісна характеристика професійних деструкцій особистості.
4. Детермінанти професійно-обумовлених деструкцій особистості працівника ДСНС України .
5. Кризи професійного становлення як фактор, що детермінує професійно обумовлені деструкції особистості працівника ДСНС України
6. Вплив професійної діяльності на розвиток професійних деформацій особистості працівників ДСНС України.
8. Особливості розвитку вивченої безпорадності у працівників ДСНС України
9. Особливості формування професійної відчуженості у працівників ДСНС України
10. Психопрофілактика та психокорекція професійних деструкцій.

Психологія масової поведінки

1. Основні різновиди масової стихійної поведінки.
2. Чинники, що детермінують виникнення масової стихійної поведінки.
3. Психологічна характеристика різновидів натовпу.

4. Закономірності виникнення та особливості динаміки панічного натовпу
5. Агресивний натовп та закономірності його функціонування: склад, основні етапи розвитку.
6. Масове циркулярне спілкування як основний механізм розвитку натовпу.
7. Поняття “маніпуляція” та історія виникнення доктрини маніпуляцій масовою свідомістю.
8. Психологічні засади протидії маніпуляції масовою свідомістю.
9. Причини та умови виникнення чуток
10. Профілактика і протидія чуткам.

Основи екстремальної та кризової психології

1. Особливі і екстремальні умови діяльності. Загальні поняття.
2. Характеристика діяльності в особливих і екстремальних умовах.
3. Екстремальні фактори зовнішніх умов діяльності.
4. Психогенні чинники, обумовлені характером діяльності. Психогенні чинники інформаційного характеру.
5. Екстремальні стани людини в умовах війни.
6. Готовність до діяльності в екстремальних умовах.
7. Психологічна підтримка діяльності людини в екстремальних умовах.
8. Алгоритм роботи психолога в осередку надзвичайної ситуації.
9. Екзистенційний напрямок в психології та філософії як теоретична підстава кризової психології. Характеристика екзистенційних тривог.
10. Стратегія та методологія психологічної допомоги. Методи психологічної допомоги в кризових ситуаціях та надзвичайних ситуаціях різного походження.

Конфліктологія

1. Основні поняття конфліктології як науки
2. Сутність конфлікту та його структура
3. Види конфліктів та причини їх виникнення
4. Особистість як суб'єкт конфлікту
5. Процес управління конфліктами
6. Методи та форми управління конфліктами
7. Профілактика конфліктів в організації
8. Посередництво в конфлікті (етапи, умови).
9. Сімейні конфлікти: характеристика, особливості.
10. Педагогічний конфлікт: характеристика, особливості.

Психологія управління в особливих умовах діяльності

1. Сутність, роль та методологічні основи психології управління.
2. Психологічна структура особистості та управлінська діяльність в особливих умовах.
3. Психічне здоров'я менеджера.

4. Стиль та соціально-психологічні проблеми керівництва.
5. Психологія ділового спілкування. Феномен ділового спілкування і комунікативна компетентність.
6. Психологічні аспекти прийняття управлінських рішень в особливих умовах.
7. Психологія формування організаційних структур в особливих умовах.
8. Психологія ефективного управління в особливих умовах.
9. Організація управління силами та засобами в особливих умовах.

Соціально-психологічний тренінг психологічної підготовки до діяльності в екстремальних умовах

1. Характерні особливості побудови програм соціально-психологічного тренінгу підготовки до діяльності в екстремальних умовах
2. Характерні особливості формування груп соціально-психологічного тренінгу підготовки до діяльності в екстремальних умовах
3. Визначити специфіку перебігу етапів соціально-психологічного тренінгу.
4. Провести порівняльний аналіз процедури дебрифінгу та рефлексивного етапу соціально-психологічного тренінгу.
5. Опишіть ключові стадії розробки тренінгової програми.
6. Характерні особливості зразкової програми соціально-психологічного тренінгу.
7. Вимоги до особистості та професійної кваліфікації ведучого соціально-психологічного тренінгу.
8. Характеристика розвивальних, поведінкових та психотерапевтичних тренінгових технологій.
9. Провести порівняльний аналіз можливостей застосування технік різних психологічних шкіл під час організації та проведення соціально-психологічного тренінгу.
10. Вказати можливі помилки у роботі ведучого соціально-психологічного тренінгу та запропонувати шляхи їх попередження.

Психологічне консультування фахівців екстремального профілю діяльності

1. Теоретико-методологічні основи психологічного консультування. Особливості консультування працівників сектору безпеки та оборони.
2. Вимоги до професійних та особистісних якостей психолога-консультанта підрозділу психологічного забезпечення сектору безпеки та оборони.
3. Особливості організації психологічного консультування в умовах специфіки службової діяльності органів і підрозділів сектору безпеки та оборони.
4. Підготовка та проведення психологічного консультування, його етапи, процедури, звітність.

5. Загальні та спеціальні техніки психологічного консультування, які застосовуються у роботі із працівниками сектору безпеки та оборони.
6. Особливості дистантних форм психологічного консультування.
7. Теоретичні та методологічні підходи до оцінки ефективності психологічного консультування в розрізі службової діяльності підрозділів сектору безпеки та оборони.
8. Механізми психологічного впливу та взаємодії у психологічному консультуванні із фахівцями екстремального профілю діяльності.
9. Особливості організації психологічного консультування в розрізі службової діяльності підрозділів сектору безпеки та оборони.
10. Загальноприйняті психотехнології консультування фахівців екстремального профілю діяльності.

Психотерапія фахівців екстремального профілю діяльності

1. Принципи та методи організації психотерапевтичного процесу в умовах службової діяльності працівників сектору безпеки та оборони.
2. Основні теоретичні підходи до психотерапії працівників сектору безпеки та оборони.
3. Основні положення та методи психодинамічної терапії.
4. Характеристика та особливості індивідуальної психотерапії.
5. Характеристика та особливості поведінкової психотерапії.
6. Загальний підхід до терапії в гештальт-психології.
7. Загальна характеристика клієнт-центрованої терапії.
8. Характеристика та особливості когнітивної психотерапії.
9. Особливості та характеристика методів арт-терапії.
10. Основні положення та характеристика методів трансактного аналізу.
11. Особливості та характеристика психодрами та символдрами.
12. Проблема ефективності терапії з працівниками сектору безпеки та оборони: критерії та методи оцінки.

Психологічне забезпечення професійної діяльності

1. Основні завдання психологічної служби в структурі ДСНС.
2. Основні психологічні проблеми, на вирішення яких спрямована психологічна робота в ДСНС.
3. Основні фактори, які ускладнюють процес встановлення психологів ДСНС як спеціалістів.
4. Проблема оцінки ефективності роботи психолога ДСНС, диференційна здатність оцінюючих критеріїв.
5. Нормативно-правові засади діяльності психологічного забезпечення системи ДСНС
6. Особливості професійно-психологічного відбору особового складу на службу в ДСНС.
7. Аналіз параметрів за якими оцінюється соціально-психологічний клімат в підрозділі ДСНС.

8. Алгоритм вивчення соціально-психологічного клімат психологом в підрозділі ДСНС.

9. Практичні рекомендації щодо покращення або підтримання соціально-психологічного клімат на належному рівні в підрозділі ДСНС.

10. Організаційна схема діяльності спеціалістів психологічної служби на місці надзвичайної ситуації.

Розділ 4. Рекомендована література

4.1. Основна:

1. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Х.: НУЦЗУ, 2021. 44 с.

2. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології Т.2: монографія / за заг. ред. В.П. Садкового, О.В. Тімченка. Х: НУЦЗУ, 2022. 436 с.

3. Афанасьєва Н.Є. Основи психогігієни та психопрофілактики: навч. пос. – Х.: НУЦЗУ, 2016. 91 с.

4. Боснюк В.Ф. Експериментальна психологія: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2018. 192 с.

5. Боснюк В.Ф. Математичні методи в психології: курс лекцій. Мультимедійне навчальне видання. Х.: НУЦЗУ, 2020. 141 с.

6. Боснюк В.Ф. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с.

7. Варій М.Й. Загальна психологія. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 968 с.

8. Василенко Л., Савчин М. Вікова психологія. Навчальний посібник. К.: Академія, 2023. 368 с.

9. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с

10. Горбунова В. В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях. Навчальний посібник. Житомир, 2005. 94 с.

11. Гридковець Л. М. Реабілітаційна психологія. Київ : КІБіТ, 2015. 42 с.

12. Гриньова Н.В. Історія психології: курс лекцій: навчальний посібник Умань: Візаві, 2012. 209 с.

13. Дилігенский Г. Г. Соціально-політична психологія: посібник для вищих навчальних закладів. Київ: Освіта, 2016. 352 с.

14. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах : методичні рекомендації. Київ ; Харків : ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», 2014.

15. Домедична допомога в екстремальних ситуаціях та медичний захист населення в надзвичайних ситуаціях: Навчальний посібник (за загальною

редакцією Волянського П.Б. та Гринзовського А.М.) / Гринзовський А.М., Волянський П.Б., Калашченко С.І. та ін.]. Київ : ІДУЦЗ, 2018. 216 с.

16. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Вступ до спеціальності: Практична психологія: Курс лекцій і практикум (навчальний посібник). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2005. 208 с.

17. Екстремальна психологія: Підручник за заг. ред. проф. О.В. Тімченка. К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. 502 с.

18. EMDR. Подолання наслідків психотравми. Практичний посібник / за ред. Арне Гофмана. Львів : ТзОВ Видавництво «Свічадо», 2017. 259 с.

19. Історія психології: від античності до початку ХХ століття: навч. посібник / Авт-уклад. О.П. Коханова. К.: 2016: НВП «Інтерсервіс». 235 с.

20. Карамушка Л.М. Психологія управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів інститутів післядипломної освіти. – К.: Міленіум, 2003. 344 с.

21. Климчук В.О. Математичні методи у психології. Навчальний посібник. К.: Освіта України, 2009. 288 с.

22. Коваленко А.Б., Корнєв М.Н. Соціальна психологія: Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. К., 2006. 400 с.

23. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ника-центр, 2006. 580 с.

24. Коцур Н.І., Гармаш Л.С. Психогігієна: Навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2009. 380с.

25. Кравчук С.Л. Експериментальна психологія: теорія і практика психологічного експерименту: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Київський університет, 2008. 286 с.

26. Кризова психологія: Навчальний посібник за заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Х.: НУЦЗУ, 2010. 401 с.

27. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій. Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 194 с.

28. Лефтеров В. О. Психологічні тренінгові технології в органах внутрішніх справ: [монографія : в 2-х т] / В. О. Лефтеров. Донецьк : ДЮІ, 2008. 242 с.

29. Макарчук М. Ю., Куценко Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник . К. : ООО «Інтерсервіс» , 2011. 329 с.

30. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 360 с.

31. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації: Монографія. К.: ТОВ "Видавництво "Консультант", 2008. 232 с.

32. Миронець С.М., Тімченко О.В. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації: Монографія. К.: ТОВ "Видавництво "Консультант", 2008. 232 с.

33. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. К. Ліра К.,

2020.564 с.

34. Наказ МВС України від 31.08.2017 № 747 «Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій»

35. Оніщенко Н.В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. 2014. 584 с.

36. Орбан-Лембрик Л.Б. Соціальна психологія: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Академвидав, 2003. 448 с.

37. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС: Підручник за заг. ред. В.П. Садкового. Х.: УЦЗУ, 2009. 244 с.

38. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник //за ред. Л. Царенко. Том 2. Київ, 2018. 240 с.

39. Охременко О.Р. Діяльність у складних, напружених та екстремальних ситуаціях. К.: Національна академія оборони України, 2004. 210 с.

40. Пампура І. І., Остапович В. П. Особливості соціальної та психологічної реабілітації учасників бойових дій. Психологічна допомога особам, які беруть участь в антитерористичній операції. Тези міжвідомчої науково-практичної конференції Ч. 1(Київ, 30 берез. 2016 р.). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2016. С. 77–80.

41. Патологічна та клінічна психологія. Патопсихологія: текст лекцій / Укладач: Н.О. Світлична. Х.: НУЦЗУ, 2018. 180 с.

42. Поліщук В. М. Соціальна психологія. Київ: Університетська книга, 2019. 217 с.

43. Сергієнко Н. П. Загальна психологія. Вступ до спеціальності. Текст лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2018. 41 с.

44. Слюсаревський М., Хазратова Н. Соціальна психологія. Львів: Львівська політехніка, 2019. 352 с.

45. Телейко, А.Б., Р.К. Чорней Математико-статистичні методи в соціології та психології: навч. посібник. Київ: МАУП, 2007. 418 с.

46. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу: навч. посіб./ Афанасьева Н.Є., Перелигіна Л.А. Х.: ХНАДУ, 2015. 320 с.

47. Технології роботи організаційних психологів. / За науковою редакцією Л.М.Карамушки. К., 2005. 359 с.

48. Тимофеева М.П. Психологія здоров'я / М.П. Тимофеева, О.В. Двіжова. Чернівці: Книги ХХІ, 2009. 296 с.

49. Ушакова І. Геронтопсихологія. Підручник. Х.: НУЦЗУ, 2014. 236 с.

4.2. Додаткова:

1. Вестбрук Д., Кеннерлі Г., Кірк Дж. Вступ у когнітивно-поведінкову терапію / пер. з англ.Я. Кремінської. Львів: Свічадо, 2014. 420 с.

2. Вікова психологія : навч. посіб. для ВНЗ / О. П. Сергєєнкова [та ін.]. К.: Центр учб. літ., 2012. 376 с.

3. Галян О.І., Галян І.М. Експериментальна психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 400 с.
4. Джонсон Девід В. Соціальна психологія: тренінг міжособистісного спілкування / Джонсон Девід В. ; [пер. з англ. В. Хомика]. К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. 288 с.
5. Домедична допомога в умовах надзвичайних ситуацій. Практичний посібник. / Волянський П.Б., Гур'єв С.О., Долгий М.Л., Дрозденко Н.В., Іскра Н.І., Макаренко А.М., Стрюк М.П., Терент'єва А.В. // К.: Видавництво друкарня 2016. 151 с.
6. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. К.: КІМУ, 2002. 210 с.
7. Лефтеров В. О. Психотренінг в ОВС: практичний досвід, організація проведення та перспективи подальшого впровадження / В. О. Лефтеров. – 2008. Т. II. 286 с.
8. Максименко С.Д., Зайчук В. О., Клименко В. В., Папуча М. В., Соловієнко В.О. Загальна психологія: Підруч. для ВНЗ. Вінниця: Нова книга, 2004. 704 с.
9. Мисула Ю. І. Ефективність методу EMDR у терапії посттравматичного стресового розладу // Клінічна психіатрія / Clinical psychiatry. 4 (79), 2014. С. 84–87.
10. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію. Львів : Вид-во Українського католицького університету. «Свічадо», 2014. 120 с.
11. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології. К.: Знання, 2000. 204 с.
12. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К. : Либідь, 2003. 376 с.
13. Тогобицька, В. Д. Психокорекція професійних деструкцій працівників МНС України : дис. ... кандидата психол. наук : спец. 19.00.09 / Тогобицька В. Д. – Х., 2011. 254 с.
14. Шатирко Л.О. Експериментальна традиція психології навчання в Україні. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 325 с

Розділ 5. Критерії оцінки знань здобувачів вищої освіти під час складання комплексного державного екзамену

5.1. Під час складання атестаційного екзамену здобувач вищої освіти повинен виявити знання та уміння, викладені в таблиці 1.

Таблиця 1

Знання	Уміння
Здобувач вищої освіти повинен знати:	Здобувач вищої освіти повинен вміти:
Загальна психологія: <ul style="list-style-type: none"> про основні теоретичні, методологічні та практичні проблеми психології, її історичні та професійні аспекти; 	<ul style="list-style-type: none"> використовувати в своїй професійній діяльності психологічні закономірності для підвищення її ефективності; враховувати індивідуально-психологічні особливості інших людей в процесі взаємодії з

Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • індивідуально-психологічних особливостей людини; • закономірностей функціонування пізнавальних та емоційно-вольових процесів; • про форми, структуру та форми поведінки та діяльності; • основних закономірностей функціонування особистості; • методів та методик дослідження психічних явищ; • принципів історико-психологічного аналізу, особливостей предмету історії психології на різних етапах розвитку психологічної науки; • про основні теоретичні напрямки психології, сучасний стан та найважливіші тенденції розвитку психологічної науки. 	<p>ними;</p> <ul style="list-style-type: none"> • аналізувати свою професійну діяльність та її результати в психологічному контексті; • організовувати і проводити емпіричні дослідження; • збирати психологічні факти, аналізувати, синтезувати і узагальнювати їх; здійснювати кваліфіковану обробку і якісний аналіз зібраних даних; інтерпретувати отримані результати і на цій основі робити логічно обґрунтовані висновки; • зрозуміти та адекватно оцінити окремі психологічні явища та концепції; виробити на їх основі неідеалізований, недогматичний погляд на різні теорії; • мислити об'єктивно, знаходити реальні достоїнства та недоліки різних точок зору на об'єкт, що вивчається; • використовувати отримані дані в подальшому вивченні основних психологічних курсів, враховуючи міжпредметні зв'язки.
<p>Вікова психологія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • про сутність психічного розвитку і його закономірності; • визначення та психологічне наповнення поняття «вік»; • характеристик умов, рушійних сил та законів психічного розвитку; • про особливості прояву психічних процесів (пізнавальних, емоційних, вольових), особистісних якостей та професійної діяльності у різні вікові періоди; пристосувальних та компенсаторних механізмів функціонування психіки на різних етапах онтогенезу. 	<ul style="list-style-type: none"> • виділяти та адекватно аналізувати закономірності вікового розвитку; • застосовувати знання психологічних закономірностей на практиці; • здійснювати аналіз психологічних ситуацій, які виникають на різних етапах розвитку людини; • проводити діагностику з представниками різних вікових груп; • знаходити шляхи корекції різноманітних відхилень від вікових норм розвитку. • аналізувати ситуації, які виникають на різних етапах вікового розвитку; • надавати психологічну підтримку та первинну психологічну допомогу в ситуаціях дизонтогенезу.
<p>Психодіагностика:</p> <ul style="list-style-type: none"> • історію становлення психодіагностики як науки; • методологічні та практичні засади психодіагностики; • етапи психодіагностичного процесу; • основні етапи конструювання тесту; • особливості вимірювання інтелекту; • особливості застосування особистісних опитувальників; • особливості застосування 	<ul style="list-style-type: none"> • застосовувати психодіагностичний інструментарій для вимірювань індивідуальних відмінностей, на практиці здійснювати тестування з психодіагностичними цілями; • інтегрувати різноманітні дані про індивідуально-психологічні властивості досліджуваної людини в єдине цілісне уявлення про її індивідуальність, скласти психологічну характеристику особи; • здійснювати психодіагностику інтелектуальних здібностей; • проводити психологічну діагностику особистості; • використовувати психометричні засоби

Знання	Уміння
<p>проективних технік;</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості застосування методик для діагностики посттравматичного стресового розладу у учасників бойових дій; • зміст психодіагностичних методик, їх призначення та вимоги до процедури проведення тестування; етичні норми та принципи психодіагностичної служби у відповідності з міжнародними стандартами. 	<p>контролю психодіагностичних методик (визначати валідність, надійність та репрезентативність тестів);</p> <ul style="list-style-type: none"> • обробляти, аналізувати і узагальнювати результати досліджень; • кваліфіковано формулювати психологічні висновки; • на професійному рівні приймати рішення, виходячи з результатів тестування; • здійснювати облік індивідуальних розходжень при складанні корекційних і психодіагностичних програм; • застосовувати знання про індивідуально-психологічні відмінності у практиці психологічної роботи: у профдобрі, в управлінні, у роботі психолога-діагноста, у педагогіці, бізнесі, політиці, психологічному консультуванні, при екстремальних та кризових станах, при діагностиці посттравматичних стресових розладів у учасників бойових дій, психокорекції, коучінгу, та інших сферах діяльності практичного психолога.
<p>Психофізіологія</p> <ul style="list-style-type: none"> • концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень; • критичного осмислення основних теорій, принципів, методів, понять у навчанні; • щодо психологічних феноменів, категорій, методів вивчення та опису закономірностей функціонування і розвитку психіки з позицій існуючих підходів у вітчизняній та зарубіжній науці; • щодо психологічних технологій, які дозволяють вирішувати типові задачі у різних галузях практики; щодо особливостей використання методів вивчення психофізіологічних явищ. 	<ul style="list-style-type: none"> • розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та /або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів застосування інноваційних підходів. • обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел. • здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ. • використання психофізіологічних методів діагностики функціонального стану організму в умовах професійної діяльності. • аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання. • вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії. • аналізувати психологічні особливості дій працівників в напружених ситуаціях професійної діяльності; • регулювати власну поведінку в різноманітних ситуаціях професійної діяльності.

Знання	Уміння
<p>Математичні методи в психології:</p> <ul style="list-style-type: none"> • теоретичні основи статистичних методів обробки психологічної інформації; • основні проблеми здійснення математико-статистичного аналізу в наукових дослідженнях; • методи кореляційного аналізу даних; • методи порівняння вибірок досліджуваних; <p>основні багатовимірні методи аналізу даних.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • обчислювати числові характеристики вибіркової сукупності; • доречно застосовувати статистичні критерії, які адекватні в конкретному випадку; • оцінювати статистичну значущість отриманих результатів; • здійснювати статистичну інтерпретацію результатів отриманих в ході аналізу даних.
<p>Педагогіка та педагогічна психологія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • предмет, структуру і принципи педагогічної науки; • сутність та зміст процесів виховання, навчання та освіти; • вікові особливості психічного та фізичного розвитку особистості; • основні закономірності, принципи та напрямки виховання і навчання; • методи, прийоми, засоби виховання особистості; • структуру та організацію процесу навчання; • методи, прийоми та засоби здійснення навчально-пізнавальної діяльності особистості; <p>шляхи попередження і розв'язання педагогічних конфліктів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • аналізувати та виявляти проблемні питання щодо педагогічно забезпечення освітнього процесу; • планувати, організувати, проводити педагогічні дослідження, аналізувати їх результати, робити обґрунтовані висновки; • компетентно використовувати в практичній роботі теоретичні знання, вміння та навички з педагогіки для досягнення позитивних результатів професійної діяльності; • самостійно об'єктивно аналізувати свою професійну діяльність, її результативність. • володіти методиками організації навчально-виховної діяльності; • характеризувати людину з точки зору основних педагогічних категорій; • досліджувати психологічні стани особистості; • застосовувати методи самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності; • оцінювати ефективність навчально-виховного процесу; • попереджати та вирішувати педагогічні конфлікти. • оцінювати ефективність прийнятих рішень і дій у сфері педагогічної діяльності.
<p>Основи психологічної практики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • загальні поняття психологічної практики; • принципи організації психологічної практики; • методологічні та наукові основи психологічної практики; • структуру типів психологічної практики. 	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати і оперувати психологічною термінологією; • відрізняти особливості різних видів психологічної практики; • вміти використовувати здобуті знання на практиці.
<p>Соціальна психологія:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати складні непередбачувані

Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • зміст найбільш важливих соціально-психологічних концепцій і експериментальних даних, до яких апелюють ці концепції; • загальні принципи соціально-психологічного дослідження; • прийоми та техніки соціальних впливів, які використовуються у різних психологічних школах; • особливості поведінкових та емоційних проявів, що характерні для різних соціально-психологічних ситуацій; • професійну термінологію, що існує в даній сфері, основну проблематику, завдання, головні напрями досліджень у галузі соціальної психології. 	<p>задачі і проблеми у спеціалізованих сферах професійної діяльності та або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів застосування інноваційних підходів</p>
<p>Патологічна та клінічна психологія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • принципи побудови патопсихологічного дослідження; • психологічну характеристику окремих видів порушеної свідомості; • клінічну і психологічну феноменологію і психологічні механізми різних видів психічних і психосоматичних розладів • психологію екстремальних і кризових станів; <p>основні принципи психологічного супроводу лікувального процесу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • проводити патопсихологічне дослідження з урахуванням нозологічної і вікової специфіки, а також у зв'язку з задачами медико-психологічної експертизи; • вибирати адекватний методичний апарат і здійснювати кількісний і якісний аналіз результатів дослідження в зв'язку з різноманітним цілями: диференціальна діагностика, аналіз ваги стану та ін.; • користуватися основними інтерпретаційними схемами і підходами, адекватно подавати наявні дані в патопсихологічному висновку.
<p>Експериментальна психологія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості становлення експериментального методу в психології; • принципи і структуру наукового дослідження психіки; • основні загальнонаукові дослідницькі методи; • різні підходи до розуміння сутності експерименту та його структури; • типи експериментів та їх особливості; • основні етапи та характеристики психологічного експерименту; • види змінних та засоби їх контролю у психологічному експерименті; • особливості планування 	<ul style="list-style-type: none"> • операціоналізувати гіпотези з метою їх експериментальної та емпіричної перевірки; • планувати експериментальні та квазіекспериментальні дослідження; • застосовувати наукові методи у дослідженнях з вивчення психічної реальності; • аналізувати й оцінювати якість проведених психологічних експериментів, статистичну значущість отриманих результатів і можливість їх застосування у психологічній практиці; • формулювати висновки на основі аналізу результатів емпіричних та експериментальних досліджень; • аналізувати наукові звіти з метою визначення об'єктивності, надійності та валідності отриманих результатів.

Знання	Уміння
<p>психологічного експерименту;</p> <ul style="list-style-type: none"> • методи якісної та кількісної обробки експериментальних даних; <p>основні положення експериментальної психосемантики та психометрії, комп'ютерного тестування;</p>	
<p>Психологія праці та організаційна психологія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основних понять, категорій та інструментів організаційної психології; • компетенцій і основних напрямків діяльності психолога в організації; • психологічного аналізу сутності організації; • особливостей впливу психологічних факторів на ефективність взаємодії в організації; • психологічних основ управління організаціями; • специфічних психологічних особливостей організаційної діяльності; • психологічних основ діяльності персоналу організацій. 	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати системи категорій і методів, необхідних для вирішення організаційно-психологічних завдань; • здійснювати психологічний аналіз трудової діяльності співробітників різних організацій; • діагностувати і вирішувати організаційні проблеми і завдання, детерміновані психологічними факторами; • виявляти проблеми психологічного характеру при аналізі конкретних організаційних ситуацій; • організовувати роботу з групами та командами; • виявляти специфіку психічного функціонування людини в організації.
<p>Психологія здоров'я та психосоматика:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основних понять психології здоров'я та психосоматики; • основ формування та підтримки здорового способу життя; • принципів збереження професійного, психічного та психологічного здоров'я в екстремальних умовах життєдіяльності; • загальних характеристик прояву та динаміки різних психосоматичних розладів в складних ситуаціях професійної діяльності; • основ діагностики, профілактики та психологічної допомоги особам з психосоматичними розладами. 	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати основні положення сучасних теорій і моделей, розроблених в області психології здоров'я та психосоматики; • проводити діагностику рівня професійного, психічного та психологічного здоров'я працівників ризиконебезпечних професій; • визначати основні види психосоматичних розладів; • вміти практично застосовувати здобуті знання в сфері підтримки, збереження здоров'я та попередження психосоматичних розладів. • володіти засобами знаходження та використання інформації про сучасні дослідження у галузі психології здоров'я та психосоматики
<p>Підготовка з надання домедичної допомоги:</p> <ul style="list-style-type: none"> • як правильно та ефективно надавати домедичну допомогу потерпілому; 	<ul style="list-style-type: none"> • приймати швидкі рішення у надзвичайних ситуаціях стосовно надання домедичної допомоги; • аналізувати місце події та стан постраждалого для надання ефективної допомоги;

Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • основні правила роботи з постраждалими. 	<ul style="list-style-type: none"> • правильно обирати інструментарій для надання домедичної допомоги.
<p>Основи соціально-психологічної реабілітації:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основні поняття психологічної реабілітації; • концептуальні засади психологічної реабілітації; чинники, які призводять до порушення психічного стану; • загальні характеристики прояву та динаміки розвитку психотравмівних ситуацій; • основи діагностики, профілактики та психологічної допомоги. 	<ul style="list-style-type: none"> • використовувати основні положення сучасних теорій і моделей, розроблених в області психологічної реабілітації; • визначати основні види психологічних розладів; • практично застосовувати здобуті знання.
<p>Правові основи професійної діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основних категорій теорії держави та права; • правового регулювання відносин, які виникають в процесі реалізації громадянами права на працю; • нормативно-правових актів, що регулюють професійну діяльність; • понять, видів та основних елементів правового статусу суб'єктів трудових відносин; • загальних положень соціального партнерства у сфері праці; • порядку укладання, зміни та припинення трудового договору; • понять, видів і порядку обліку робочого часу; • понять, видів і порядку надання часу відпочинку; • трудового розпорядку та основних способів забезпечення дисципліни праці; • особливостей відповідальності за порушення трудового законодавства і інших нормативних правових актів, що містять норми трудового права; • порядку проходження служби цивільного захисту особами рядового та начальницького складу. 	<ul style="list-style-type: none"> • юридично грамотно тлумачити і застосовувати норми законодавства до конкретних життєвих ситуацій; • застосовувати отримані правові знання у повсякденному житті та практичній діяльності; • самостійно і систематично вивчати основні положення чинних нормативних актів, що регламентують трудові правовідносини; • користуватися правовими термінами; • застосовувати свої конституційні та законні права і виконувати обов'язки в суворій відповідності із чинним законодавством.
<p>Психологічна підготовка та готовність до діяльності в екстремальних умовах:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • сформувати систему навичок аналізу ситуації та вибору оптимального копінгю;

Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • теоретичні основи принципів та технік психологічної саморегуляції в екстремальних умовах; • основні проблеми здійснення профілактичних заходів; 	<ul style="list-style-type: none"> • доречно застосовувати форми та методи психологічної роботи, які адекватні в конкретному випадку; • оцінювати результативність отриманих даних в межах формування певних навичок та професійно-важливих якостей; • здійснювати інтерпретацію результатів отриманих в ході аналізу даних
<p>Психологія професійної деформації та деструкцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості професіоналізації, її види; • особливості професійних деструкцій; • основні види професійних деформацій, їх вплив на особистість; • основні характеристики критичних ситуацій в професійній діяльності, їх різновиди та особливості прояву; • основні програми психологічної допомоги в кризових ситуаціях в професійній діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> • визначати особливості прояву дії різноманітних факторів на професійну діяльність. • формувати пропозиції щодо надання психологічних рекомендацій та консультацій населенню, сприяти проведенню психоконсультаційної, психокорекційної роботи.
<p>Психологія масової поведінки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості масових явищ, їх види; • особливості маніпуляцій в ЗМІ у воєнні часи; • основні види масових впливів, їх вплив на особистість; • характеристику медіавпливів на особистість; • основні характеристики критичних ситуацій в масових маніпуляціях, їх різновиди та особливості прояву. 	<ul style="list-style-type: none"> • визначати особливості прояву дії різноманітних масових впливів. • формувати пропозиції щодо надання психологічних рекомендацій та консультацій населенню, сприяти проведенню психоконсультаційної, психокорекційної роботи. • приймати участь у проведенні індивідуального та групового тренінгу людей щодо протистояння масовим впливам. • здійснювати основні психотерапевтичні техніки основи екстреної психологічної допомоги виходу з кризової ситуації, створеною маніпуляціями на суспільство.
<p>Основи екстремальної та кризової психології:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сучасні методи постекстремальної роботи з пожежними-рятувальниками; • психологічного забезпечення відновлювального періоду діяльності особового складу після виконання складних завдань службової діяльності; • психологічні особливості управління особовим складом в кризових і надзвичайних обставинах і ситуаціях; визначення оцінки 	<ul style="list-style-type: none"> • надавати екстрену психологічну допомогу працівникам, які зазнали дії сильних психотравмуючих впливів при виконанні професійних обов'язків; • дослідити психологічний вплив різноманітних стрес-факторів службової діяльності на персонал ДСНС України; • в ході виконання службових обов'язків робити діагностику, профілактику та корекцію негативних психічних станів, які виникають у працівників ДСНС України під впливом ризиконебезпечних ситуацій службової діяльності;

Знання	Уміння
<p>напруженості роботи і психофізіологічної "вартості" основних видів діяльності в межах ДСНС України;</p> <ul style="list-style-type: none"> • психологічні особливості дій працівників ДСНС України в ризиконебезпечних ситуаціях службової діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> • визначити фактори професійної незадоволеності серед працівників ДСНС України та основних функціональних порушень психічної сфери особистості, які виникають у персоналу в процесі службової діяльності.
<p>Конфліктологія:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сучасних наукових підходів до визначення сутності конфліктології як науки і мистецтва подолання конфліктів; • об'єкту та предмету конфліктології; • сутності конфлікту та його структуру; • динаміки та причини конфлікту; • видів конфліктів у суспільстві та їх особливості; • особливостей внутрішньо особистісного, міжособистісного та між групового конфлікту; • психологічних особливостей механізму виникнення конфліктів; • теорії поведінки особистості в конфлікті; • технології управління конфліктами; • психологічних умов попередження та розв'язання конфліктів; 	<ul style="list-style-type: none"> • оцінювати місце конфліктології в системі спеціальних наук про людину; • використовувати технології ефективного спілкування та раціональної поведінки в конфлікті; • виявляти механізм та причини конфліктів; • визначати етапи виникнення конфлікту з метою подальшого його розв'язання; • розпізнавати внутрішньо особистісний конфлікт; • виявляти основні етапи переговорного процесу; • визначати шляхи розв'язання конфліктів в управлінні; • використовувати отримані знання для попередження та регулювання конфліктів.
<p>Психологія управління в особливих умовах діяльності</p> <ul style="list-style-type: none"> • сформулювати цілісну систему знань з психології управління, що стосуються феномену, загальних засад, методології, структури, функцій, історії розвитку та її провідних сучасних тенденцій. • розкрити соціально-психологічні особливості управління, психології управлінської діяльності, психологічних особливостей особистості управлінця та стилів його взаємодії з підлеглими. • навчити майбутніх управлінців формувати команду з працівників організації шляхом професійного відбору, розробки ефективної системи мотивування праці та створення позитивного психологічного мікроклімату в колективі. 	<ul style="list-style-type: none"> • орієнтуватись у основних теоретичних концепціях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених в області психології управління; • здійснювати пошук нових джерел та каналів інформації, планувати та систематизувати зібраний самостійно матеріал для розкриття певного питання, теми чи проблеми (в усній, письмовій чи комбінованій формі); • застосовувати принципи сучасного управлінського мислення до аналізу конкретних ситуацій в управлінні, наявних суперечностей і проблем; • виокремлювати психологічні особливості управлінської діяльності; • проводити психологічні та соціально-психологічні дослідження проблем розвитку особистості керівника та організації; • використовувати форми ділового спілкування як засіб управлінського впливу.

Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> організовувати та вести переговори, ділові бесіди, телефонні розмови та проводити психологічні тренінги для вироблення відповідних навичок і вмінь персоналу очолюваної установи. 	
<p>Соціально-психологічний тренінг психологічної підготовки до діяльності в екстремальних умовах:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості становлення тренінгового методу в психології; принципи і структуру тренінгового методу; основні тренінгові методи; різні підходи до розуміння сутності тренінгу та його структури; типи тренінгу та їх особливості; основні етапи та характеристики психологічного тренінгу; види технік та засоби їх контролю у психологічному тренінгу; особливості планування психологічного тренінгу; основи тренінгового моделювання. 	<ul style="list-style-type: none"> аналізувати психологічні особливості дій осіб в напружених ситуаціях професійної діяльності; регулювати власну поведінку в різноманітних ситуаціях професійної діяльності; пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі діяльності в особливих умовах; демонструвати навички оцінювання потенційних небезпек і усвідомленого вибору шляхів їх вирішення; організовувати та надавати невідкладну психологічну допомогу та підтримку особам, які постраждали унаслідок дії стрес-факторів в зоні надзвичайної ситуації; взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
<p>Психологічне консультування фахівців екстремального профілю діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень; критичне осмислення основних теорій, принципів, методів, понять у навчанні та професійної діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів застосування інноваційних підходів у консультуванні фахівців екстремального профілю діяльності.
<p>Психотерапія фахівців екстремального профілю діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> формування професійно-орієнтованих знань про психотерапію та можливості її використання у роботі з фахівцями екстремального профілю діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> формування здатності застосовувати психотерапевтичні методи у практичних ситуаціях.
<p>Психологічне забезпечення професійної діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> нормативно-правову базу психологічної роботи в ДСНС; особливості професійно-психологічного відбору особового складу на службу та навчання в освітні заклади ДСНС; 	<ul style="list-style-type: none"> проводити психологічне діагностування працівників ДСНС (прийом на службу, навчання, тестування кадрового резерву, вивчення соціально-психологічного клімату в колективі і т. ін.); користуватися техніками екстреної психологічної допомоги;

Знання	Уміння
<ul style="list-style-type: none"> • особливості вивчення соціально-психологічного клімату в колективах; • організаційну схему діяльності спеціалістів психологічної служби на місці надзвичайної ситуації; • сутність і зміст екстреної психологічної допомоги в екстремальній або кризовій ситуаціях; • техніки екстреної психологічної допомоги; • універсальні методи самопомоги при гострих реакціях на стрес; • особливості роботи психолога на етапі підготовки, під час та після надзвичайної ситуації; • основні принципи психологічного супроводження людини в період кризи; • структуру психологічного дебрифінгу; • методи психічної саморегуляції особистості. 	<ul style="list-style-type: none"> • ослаблювати психологічну напруженість серед населення; • здійснювати експрес-діагностику в зоні надзвичайної ситуації; • спілкування психолога з людиною в кризовій ситуації; • проводити психологічний дебрифінг; • розробляти буклети психологічної допомоги для різноманітних надзвичайних ситуацій; • застосовувати методи психологічної саморегуляції в професійній діяльності.

5.2. Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів – реальні, точно обрані ознаки, величини, які виступають вимірниками об'єктів оцінювання та є підставами для встановлення конкретної кількості балів (конкретної оцінки) за виконану роботу, виявлені знання і вміння здобувача.

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою.

Критерії оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів за результатами атестаційного екзамену:

90–100 балів – за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, в їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

80–89 балів – за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних задач;

65–79 балів – за знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

55–64 балів – за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабке застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних задач;

50–54 балів – за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності викладання, за слабке застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних задач;

35–49 балів (незадовільна кількість балів) – за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;

0–34 балів (незадовільна кількість балів) – за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень.

Начальник кафедри
психології діяльності в особливих умовах

Наталія ОНІЩЕНКО

Гарант освітньо-професійної програми
«Екстремальна та кризова психологія»

Валерій БОСНЮК